

Tarbja paisule (PAIS022680) kalapääsu rajamise kavatsus

a) Kalapääsu rajamise eesmärk

Tarbja tehisjärve (56502:002:0496) kinnistul olevale Tarbja paisule (PAIS022680) kalapääsu rajamise eesmärk on parandada kalade elupaiga- ja rändetingimusi Järva maakonnas asuval Pärnu jõel (VEE1123500). Tarbja pais on alates merest Pärnu jõel esimene teadaolev absoluutne rändetakistus.

Tegevuste kirjeldus: Tarbja paisule planeeritakse looduslähedase möödaviik-kalapääsu rajamist, millega säilib olemasolev paisjärv. Möödaviik-kalapääsu puhul rajatakse kalapääs järve paremkaldale, kasutades selleks võimalusel olemasolevat kraavi (maaparandussüsteemi eesvool valgalaga <10km², Ädimisaare 6112350020040). Kalapääs kujundatakse kõikide kalaliikide rändeid võimaldavaks ning võtma vastu ka maaparandussüsteemi eesvoolust ning kraavidest saabuvat veehulka. Täpne lahendus ja mõjutatud ala selguvad projekteerimistööde käigus.

Asukoht: Tarbja pais asub Pärnu jõel, Järva maakonnas, Paide linnas, Tarbja külas munitsipaalomandis Tarbja tehisjärve maaüksusel (56502:002:0496).

Paisjärvest ülesvoolu jäävad RMK omandis maaüksused 56502:002:0566 (Väätsa metskond 491) ning 56701:001:0395 (Rabametsa), eraomandis 56502:002:0103 (Kolmetamme), 56501:001:0347 (Uue-Saare) ning munitsipaalomandis 56502:002:0495 (Tehisjärve parkla) ning 56502:002:0508 (5650026 Tarbja-Pikaküla tee).

Paisjärve paremkaldal asuvad eraomandis maaüksused: 56502:002:0790 (Saaremäe); 56502:002:0940 (Saarekandi).

Allavoolu paisjärvest asub eraomandis maaüksus 56502:002:0107 (Miku).

Paisjärve vasakkaldal asuvad eraomandis maaüksused 56701:001:1051, Vanaküla tee 3; 56502:002:0007, Kuura; 56502:002:0650, Eivere tee 10; 56502:002:0901, Vanaküla tee 9; 56502:002:0911, Vanaküla tee 5; 56701:001:1053, Vanaküla tee 3c; 56502:002:0721, Vanaküla tee 13; 56502:002:1311, Vanaküla tee 17; 56502:002:0102, Eivere tee 6; 56502:002:0640, Eivere tee 8; 56502:002:0421, Eivere tee 2; 56502:002:1361, Vanaküla tee 15; 56502:002:0077, Vanaküla tee 3b; 56701:001:1052, Vanaküla tee 3a; 56502:002:0083, Vanaküla tee 5a; 56502:002:0630, Eivere tee 4; 56502:002:0104, Vanaküla tee 1; 56502:002:0921, Vanaküla tee 7; 56502:002:0711, Vanaküla tee 11; 56502:002:1281, Vanaküla tee 1a.

Paisjärve sissevoolu ületab tee nr 15159 Mäo-Tarbja-Eivere-Korba (katastriüksus 56502:002:0071). Paisjärve vasakkaldal asub tee nr 15180 Sillaotsa-Tarbja tee (katastriüksused 56502:002:0013, 56502:002:0008, 56502:002:0011).

Joonis 1. Tarbja paisu ja paisjärve asendiplaan.

b) Ülevaade töödega mõjutatud alale jäävatest maaparandusehitistest, teedest ja muust infrastruktuurist

Pärnu jõgi on Tarbja paisust allavoolu riigi hallatav eesvool (6112350020000) valgalaga >25km². Paisjärve paremkaldal on maaparandussüsteemi eesvool valgalaga <10km² Ädimsaare 6112350020040 (ehitise kood: 001), mida kasutatakse võimalusel ära möödaviik-kalapääsu rajamisel.

Paisjärvest ülesvoolu paikneb paralleelselt jõega 2-4m kraav (ETAK ID 2819035).

Paisjärve sissevoolu ületab tee nr 15159 Mäo-Tarbja-Eivere-Korba, (katastriüksus 56502:002:0071). Paisjärve vasakkaldal asub tee nr 15180 Sillaotsa-Tarbja tee (katastriüksused 56502:002:0013, 56502:002:0008, 56502:002:0011).

Paisjärvest ülesvoolu paralleelselt Mäo-Tarbja-Eivere-Korba teega jookseb Elektrilevi OÜ elektriõhuliin alla 1 kV (220487350) AMKA.3x70+95.

Paisjärvest allavoolu vasakkaldal jookseb maa-alune vee ja kanalisatsiooni survetorustik alla 250mm (omanik AS Paide Vesi).

c) Ülevaade objektist ning paikvaatluse pildid

Pärnu jõgi algab Järvamaalt Roosna-Alliku alevikus asuvast Allikajärvest (Roosna-Alliku Allikajärv, VEE2043200) ning suubub merre Pärnu lahe keskosas. Pärnu jõe põhitelg on 145,1 km pikk ja valgala pindala 6836,5 km² (Eesti Looduse Infosüsteem, 2025). Jões on alles kaks paisu: Kurgja (PAIS014790) ning Tarbja (PAIS022680), millest Kurgja on esimene suudme poolt. Kurgja paisule on toimiv kalapääs juba rajatud.

Tarbja pais on ehitatud aastatel 1987-1989 ning paisutamise tagajärjel on tekkinud Tarbja paisjärv, Tarbja järv (VEE2056510), mille veepeegli pindala on 18,1 ha, järve pikkus 1220 m ning kaldajoone pikkus 3030 m. 2012. aasta paisu inventariseerimisandmete kohaselt on ülaveetaseme kõrgus 64,7 m abs (BK77) ning paisutuskõrgus 2,1m (EELIS, 2025). Tarbja pais on pinnaspais, mille põhikonstruktsiooniks on raudbetoonist kaevülevool (kaevu mõõtmed 2,5x 4,0 m), mille veetase ei ole reguleeritav.

Paisutamiseks on Paide Linnavalitsusele väljastatud keskkonnaluba KL-521319, mille alusel on vaja tagada kalade läbipääs Tarbja paisul hiljemalt 21.12.2027.

Joonis 2. Vaade paisjärvele (Tõkestusrajatiste inventariseerimine, 06.08.2012).

d) Eelhinnang, kuidas paisu likvideerimine võib mõjutada tulundusmetsa, eramaid, infrastruktuuri, kaitseväärtusi, ettevõtete tegevusi

Mõju tulundusmetsale: Projekteerimise käigus hinnatakse taastamistööde mõju ümbritsevatele kinnistutele ja maakasutusele. Metsaregistri andmetel paiknevad paisjärve paremkaldal eramandis metsaeraldised (56502:002:0790, Saaremäe; 56502:002:0940, Saarekandi) ning paisjärvest ülesvoolu paremkaldal RMK omandis metsaeraldised (56502:002:0566, Väätsa metskond 491; 56701:001:0395, Rabametsa), mis jäävad suure tõenäosusega ehitustöödega hõlmatud alasse. Võimalikud raietööd ja puude ladustamisalad kooskõlastatakse maaomanikega.

Mõju eramaadele: Mõödaviik-kalapääsu rajamine mõjutab eelkõige paisjärve paremkaldal ning paisjärvest ülesvoolu paiknevaid kinnistuid. Ehitustöödest mõjutatud ja objektiga piirnevate kinnistute eraomanikke teavitatakse ja võetakse planeeritud tööde elluviimiseks vastavad kooskõlastused. Samuti kooskõlastatakse tegevus Paide Linnavalitsuse, Maa- ja Ruumiameti ning Transpordiametiga.

Mõju infrastruktuurile: Paisjärve sissevoolu ületab tee nr 15159 Mäo-Tarbja-Eivere-Korba, (katastriüksus 56502:002:0071).

Mõju maaparandussüsteemidele ja objekti piirkonnas olevatele teedele hinnatakse projekteerimistööde käigus ning tegevused kooskõlastatakse seotud ametkondadega. Maaparandussüsteemi maa-alal või eesvoolul või eesvoolu kaitsevööndis, kus tehakse kaeve- ja ehitustöid või muul moel eeldatavasti rikutakse maaparandussüsteemi toimimisvõimet, leitakse projektiga lahendused maaparandussüsteemide toimimise tagamiseks.

Mõju kaitseväärtustele: Keskkonnaministri 1. juuli 2016. aasta määruse „Keskkonnaministri 15. juuni 2004. aasta määruse nr 73 „Lõhe, jõforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistu“ muutmine“ alusel on Pärnu jõgi suudmest kuni Tarbja paisuni Looduskaitseaduse § 51 alusel kaitstav lõhelaste elu- ja sigimispaigana (KLO3002564).

Tarbja pais mõjutab vooluveekogumit Pärnu lähtest Tarbja paisuni (Pärnu_1), mille seisund on 2023. aasta pinnaveekogumite seisundi vahehindamise raames hinnatud kesiseks (Keskkonnaagentuur, 2024). Kesise seisundi põhjuseks on mitte hea ökoloogiline seisund, mida põhjustavad Tarbja pais ning koprapaisud kalade rände takistajatena ning jõesängi muutus ja veetõtt Tallina veehaardesse (väga väike, kanal kinni kasvanud). Seega on 2022-2027 perioodi Lääne-Eesti vesikonna veemajanduskavast tulenevalt Pärnu jõe vooluveekogumi seisundi parandamiseks vaja rakendada meetmeid Tarbja paisul. Pärnu_1 veekogumi hea seisund tuleb saavutada 2027. aastaks.

Eesti Looduse Infosüsteemis (kasutatud 20.01.2025) on Pärnu jões registreeritud mitmete kaitsealuste liikide leiukohad, lähim Tarbja paisule on umbes 5 km paisust allavoolu paiknev võldase elupaik. Registreeritud leiukohad ei jää ehitustööde mõjualasse.

2021. aasta uuringu „Pärnu jõe seisund Paide linnast ülemal hüdrobioloogiliste kvaliteedielementide põhjal“ (autorid Peeter Pall, Sirje Vilbaste, Henn Timm, Rein Järvekülg) hinnati paisust ca 3 km allavoolu Sillaotsa silla püügilõigus kalastiku seisund heaks, sealhulgas registreeriti 9 kalaliiki/-taksonit: silmuvastsed, forell, haug, särg, lepamaim, rünt, trulling, luts ja võldas. Lisaks kaladele registreeriti püügil ka jõevähi olemasolu.

Tulevikus võimaldab mõödaviik-kalapääs elupaikade laienemist seni eraldatud jõeosade vahel.

Mõju ettevõtete tegevusele: Mõju ettevõtete tegevusele puudub.